

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Виховання національної гідності розпочинається з національного виховання. Концептуальні основи такого виховання, закладені в державних документах щодо розвитку освіти України, полягають у забезпеченні розуміння молодим поколінням своєї національної належності; збереженні та розвитку національної культури, залученні молоді до її джерел; поліпшенні патріотичного виховання молодого покоління; боротьбі з поширенням негативних явищ у молодіжному середовищі; прищепленні молоді ціннісних орієнтацій, притаманних високорозвиненому суспільству. Виходячи із цього, зазначимо, що виховання національної гідності, безумовно, має базуватися на систематичних державних національно-виховних та культурно-освітніх заходах, підтриманих ініціативою широких кіл громадськості.

Реалізація подібних заходів, насамперед, пов'язана зі спрямуванням педагогічного процесу закладів освіти, зокрема вищої школи, яка “є могутнім фактором виховання майбутніх громадян своєї країни” [1, с. 3], на вирішення таких завдань: відновлення духовно-моральних цінностей особистості, виховання громадянина-патріота, відродження української національної культури. Щодо останнього завдання в Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти підкреслено, що виховання молодого покоління слід спрямовувати на задоволення потреб етнокультурного відродження та розвитку як українського народу, так і представників інших етносів, які проживають в Україні, надання їм широких можливостей для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування почуття національної гідності [4].

Виховання національної гідності студентської молоді є педагогічно керуваним процесом, який базується на ідеях загальнонаціонального відродження України, найкращих здобутках народної педагогіки та спрямований на вирішення комплексу відповідних завдань, що вимагає від сучасної педагогічної освіти пошуку нових засобів виховання національної гідності у студентства.

Мета статті – розкрити виховний потенціал українського народного мистецтва.

Скеруємо дослідження на обґрунтування таких засобів, взявши за основу твердження вчених (Н.В. Стадник та ін.), що мораль і духовність – два обов'язкові чинники формування національної гідності молодих громадян України [7]. Духовність розглядається в науковій літературі як складний психічний феномен самоусвідомлення особистості, внутрішнє сприймання, привласнення нею сфери культури, оприлюднення, вростання в неї й розуміння її як власного надбання. Духовність уособлює високий рівень морального розвитку особистості [2; 9]. Основа формування духовності людини, її основні сенсожиттєві орієнтири – найвищі загальнолюдські та національні цінності. Ціннісна система індивіда є стрижнем духовності особистості, адже в ній сфокусовані та відображені всі соціальні набутки й багатства людського буття [2, с. 45–46].

Таким чином, постійний виховний вплив матеріальної та духовної культури народу сприяє найповнішому розкриттю природних схильностей людини, розвитку її здібностей, виявленню етнопсихологічних особливостей [8, с. 3].

Як зазначає О. Киричук, кожний народ має свій “індивідуальний код цінностей” [3, с. 73]. Так, до національних цінностей українців вітчизняні вчені

(С.Ф. Анісімов, Т.М. Глоба, П.М. Щербань та ін.) відносять українську державну незалежність, єдність поколінь, почуття національної гідності, історичну та громадську національно-патріотичну активність, любов до рідної культури, мови, національних святинь та традицій, дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи [9, с. 232]. Як бачимо, гідність є не тільки індивідуальною характеристикою, яку людина набуває в процесі духовного розвитку, або історично утвореною рисою національного характеру, ця категорія розглядається й у контексті цінностей, притаманних усьому українському народу. Виходячи з такого розуміння сутності поняття, зазначимо, що виховання національної гідності має подвійний характер. З одного боку, це індивідуальний розвиток духовності людини, залучення її до культурних цінностей нації, прийняття загальних моральних норм, пробудження самосвідомості, самореалізація в суспільстві та отримання соціальної оцінки власних дій, поведінки, особистості в цілому. З іншого – це процес історико-культурний, це перетворення, що відбуваються з певною соціальною групою (етносом, нацією) у процесі самоусвідомлення себе як носія певної національної ідеї, культури, історії, традицій, цінностей, норм. Отже, індивідуальний розвиток гідності особистості ґрунтується на духовному поступу нації, забезпечуючи, у свою чергу, наступність у розгортанні національної самосвідомості та самосприйняття народу, розвитку національних цінностей.

Серед історично накопичених національних цінностей українського народу слід шукати універсальний засіб виховання національної гідності молоді.

Обґрунтована вище думка підтверджується тим, що серед обов'язкових передумов виховання національної гідності людини вчені визначають ґрунтовне засвоєння, привласнення особистістю основних культурно-історичних здобутків рідного народу, знання його історії, культури, традицій, звичаїв, володіння багатством рідної мови. Крім того, до таких передумов відносять певну спрямованість особистості, яка базується на вищих гуманістичних досягненнях культури та виражається в акцентуванні уваги людини на її духовних цінностях, розвитку почуттів совісті й честі як механізмів самооцінки своїх дій. Наведені вище передумови можуть бути покладені в основу оцінки успішності процесу виховання національної гідності людини, що відображає міру її зацікавленості у сфері духовних цінностей; морального розвитку, використання найвищих здобутків людської моралі для самооцінки своїх дій; усвідомлення своєї національної належності; знання історії свого народу, привласнення національної культури; обізнаності щодо витоків та закономірностей становлення української нації, її морально-духовних цінностей; знань традицій, звичаїв, віри свого народу; володіння багатством рідної мови та шанобливого ставлення до неї; розуміння сутності національного ідеалу; критичного ставлення до недоліків національного характеру та вмінь їх викорінювати у власній поведінці, звичках, переконаннях. Виходячи із цього, можна досліджувати стан сформованості національної гідності в сучасній студентській молоді та впливати на цей стан шляхом організації певного педагогічно керованого процесу.

Це вимагає наповнення “всіх ланок навчально-виховного процесу, зокрема у вищій педагогічній школі, змістом, який би відображав справжню історію, мистецтво, культуру, символіку, природу рідного краю, всієї України та забезпечував можливість постійного духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства” [1, с. 3].

Засоби виховання національної гідності студентської молоді мають базуватися на найкращих здобутках української освіти й культури, бути близькими та сприйнятливими для національного характеру, відповідати інтересам, потребам, прагненням кожної особистості. До подібних засобів належить народне мистецтво, що, на думку дослідників (О. Вишневський, О. Гевко, А. Корнієнко, Р. Осипець, С. Садовенко, М. Стельмахович та ін. [1; 5; 6]), відіграє велику роль у формуванні національних цінностей людини.

На основі опрацьованої нами наукової літератури відзначимо, що засоби народної педагогіки, народного мистецтва, національної творчості, духовної культури українського народу забезпечують прискорену можливість процесу саморозкриття індивіда, стимулюють чуттєво-інтелектуальний, фізично-вольовий, морально-креативний потенціал і спрямовують якісний вплив на ціннісні орієнтації особистості шляхом гармонізації психіки, а також подолання відчуження від себе, природи, соціуму; названі засоби виступають одночасно як механізми та як продукти творення національного духу в системі соціально-громадського контролю.

Висновки. Отже, удосконалення та перебудова змісту, форм і методів підготовки майбутніх фахівців у лавах вищих закладів освіти, насамперед шляхом залучення їх до найкращих здобутків народного мистецтва, стимулювання власного самовираження в різних видах народної творчості надасть можливість збагатити національно-культурний досвід молоді, що забезпечить зростання зацікавленості студентства щодо духовних цінностей, культурний та моральний розвиток особистості, а через це – виховання національної гідності. Це є особливо важливим нині, коли відроджується історична пам'ять народу, поряд з народним мистецтвом актуалізуються й такі пов'язані з ним засоби національного виховання, як українська культура, мова, історія України, українознавство, фольклор, народні традиції, у яких відображається накопичена в народному культурно-педагогічному досвіді спадщина українців. Використання цієї спадщини українського народу є доцільним у формуванні національної гідності молоді.

Література

1. Гевко О.І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О.І. Гевко. – К., 2003. – 210 с.
2. Глоба Т.М. Виховання загальнолюдських цінностей як духовних надбань в українській школі / Т.М. Глоба // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / [гол. ред. Г.П. Шевченко]. – Луганськ, 2007. – Вип. 3. – С. 44–49.
3. Киричук О.В. Національно-громадянське виховання: сутність, функції, генеза / О.В. Киричук // Педагогічна газета. – 1997. – № 10. – С. 2.
4. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.DoipPo.Org.a/Index.Php?Option=Com_Content&Task=View&Id=215&.
5. Корнієнко А.В. Виховання національної самосвідомості підлітків у позашкільних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” [Електронний ресурс] / А.В. Корнієнко. – К., 2008. – Режим доступу: revolution.allbest.ru/pedagogics/00070786_0.html.
6. Осипець Р.О. Виховання національної самосвідомості майбутніх учителів музики в процесі опанування українською народнопісенною культурою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / Р.О. Осипець. – К., 2000. – 19 с.
7. Стадник Н.В. Виховання національної гідності студентів у процесі ознайомлення з творами сучасної української літератури [Електронний ресурс] / Н.В. Стадник // Гуманізм та освіта : IX міжнар. наук.-практ. конф. – Режим доступу: conf.vstu.edu.ua/humed/2008/txt/Stadnik.php.
8. Українське народознавство : книга для вчителя. – К. : Освіта, 1992. – 172 с.
9. Щєбань П.М. Національне виховання в сім'ї / П.М. Щєбань. – К. : Борівітер, 2000. – 260 с.